

Poznań 17 luty 2015

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej pt. „The Complexity of Specialized Translation in the Domain of Silviculture and Related Fields of Science. A Glossary of Forestry Terms.” napisanej przez Panią mgr Elżbietę Kloc na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie pod kierunkiem dr hab. Marii Piotrowskiej, Profesora UP.

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska mieści się w nurcie przekładoznawstwa, ale z uwagi na tematykę, która obejmuje problemy terminologii w tłumaczeniu specjalistycznym w dziedzinie leśnictwa jest pracą interdyscyplinarną, łączącą dziedzinę przekładoznawstwa z leksykografią.

Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, konkluzji, bibliografii i załączników. Autorka w rozdziałach 1 – 3 zarysowuje podstawy teoretyczne konieczne dla umiejscowienia tłumaczenia specjalistycznego w dziedzinie przekładoznawstwa i omawia genezę i złożoność terminologii jako dyscypliny naukowej. W rozdziale czwartym poświęconym metodologii zastosowanej do kompilacji glosariuszy doktorantka skupia się na źródłach, które później wykorzysta do stworzenia glosariusza terminów specjalistycznych w dziedzinie leśnictwa. Rozdział piąty, najdłuższy rozdział w pracy to stworzony przez autorkę i opisany glosariusz terminów z dziedziny leśnictwa.

We wstępie do rozprawy autorka stwierdza, że kwestie związane z tłumaczeniem tekstów rolniczych i terminologią są praktycznie nie poruszane przez badaczy nauk o przekładzie. Brak opracowań naukowych przekłada się na brak praktycznych wskazówek dla tłumaczy jak i naukowców - autorów tego rodzaju tekstów. W zaistniałej niszy badawczej autorka stawia sobie trzy podstawowe cele:

1. Zdefiniowanie tłumaczeń związanych z rolnictwem, ustalenie ich przynależności do dziedziny tłumaczeń specjalistycznych i umiejscowienie zagadnień na tle teorii i badań przekładoznawczych.

2. Zbadanie istotnych cech terminologii związanej z rolnictwem, a w szczególności z leśnictwem
3. Zastosowanie w praktyce wiedzy teoretycznej i empirycznej z zakresu terminologii do celów stworzenia glosariusza angielsko-polskich terminów leśniczych.

W rozprawie założone cele są konsekwentnie realizowane.

Rozdział I zatytułowany „Development of non-literary translation and its distinguishing characteristics” liczący 22 strony przedstawia rys historyczny, który służy do przypisania miejsca badaniom nad tłumaczeniem tekstów specjalistycznych w dziedzinie przekładoznawstwa. Autorka przedstawia dane wskazujące na powolny wzrost opracowań naukowych poświęconych tłumaczeniom specjalistycznym, które nadal stanowią stosunkowo niewielki procent i zdaniem autorki nie odzwierciedlają znaczenia roli jaką przekład tekstów specjalistycznych odgrywa we współpracy naukowej, technicznej i ekonomicznej. Przyczyn dysproporcji pomiędzy zapotrzebowaniem na tłumaczenia specjalistyczne, techniczne i naukowe a brakiem solidnych podstaw teoretycznych i empirycznych autorka doszukuje się w historycznym postrzeganiu tego rodzaju przekładu jako drugorzędnego w porównaniu z tłumaczeniem tekstów literackich. Jak zauważa autorka brak naukowego podejścia do tłumaczeń tekstów specjalistycznych spowodowany jest również przekonaniem, że do przekładu wystarczy znajomość terminologii. W dalszej części rozdziału autorka skupia się na klasyfikacji tłumaczeń specjalistycznych i umiejscawia tłumaczenia tekstów związanych z rolnictwem i leśnictwem w domenie tekstów specjalistycznych o szczególnych cechach interdyscyplinarnych. W króciutkim podrozdziale 1.4.4 autorka zauważa również, że niewielu tłumaczy specjalizuje się w tego typach tłumaczeń, które są wykonywane albo przez naukowców bez dostatecznej znajomości języka i kompetencji tłumaczeniowych lub przez językoznawców bez wiedzy merytorycznej z zakresu rolnictwa. W rezultacie jakość tłumaczeń jest niezadowalająca. Niejasnym pozostaje na jakich podstawach autorka wysuwa tego rodzaju uogólnienia, przypuszczalnie wykorzystuje swoje własne doświadczenia, które zyskałyby na wadze, gdyby zostały poparte odwołaniem do publikacji poruszających zagadnienie jakości tłumaczeń, a w szczególności jakości tłumaczeń specjalistycznych (np. House, Juliane. 2001. “Translation quality assessment: linguistic description versus social

evaluation"). W ostatniej części rozdziału pierwszego autorka w sposób usystematyzowany i interesujący przedstawia zawitości wpisane w tłumaczenie tekstów specjalistycznych, które wymagają wielopoziomowej wiedzy konceptualnej i świadomości różnic kulturowych. Skupiając swoją uwagę na odpowiedzialności tłumacza, autorka stwierdza, że odpowiedzialność jaką ponosi tłumacz tekstów nieliterackich jest o wiele bardziej istotna niż w tłumaczeniach literackich, gdyż niedokładne lub błędne tłumaczenie może mieć bezpośredni wpływ na zdrowie i bezpieczeństwo odbiorców tłumaczeń. Uważam, że taka gradacja odpowiedzialności tłumacza może sugerować różne postawy etyczne tłumacza jako pośrednika w komunikacji w zależności od rodzaju tłumaczonego tekstu. Nie jestem pewna czy takie było zamierzenie autorki (zobacz Pym, Anthony. 2012. *On Translator's ethics: principles for mediation between cultures*). Myślę, że postawa tłumacza raczej łączy niż dzieli tłumaczenia literackie i nieliterackie, tak samo jak teoria Skopos, którą omawia autorka jako adekwatną w kontekście tłumaczeń specjalistycznych. Podsumowując dyskusję nad podejściem funkcjonalnym do tłumaczenia tekstów naukowych i technicznych, autorka pisze. 'All in all, translating with various purposes and target readers in mind requires applying different approaches. For example, rendering scientific and technical writing differs as the former is mainly based on interlingual translation whereas the latter involves intralingual one.' Myślę, że takie uogólnienie wymaga wyjaśnienia. Nie wiadomo jakie teksty techniczne autorka ma na myśli, być może chodzi jej o tłumaczenie do celów lokalizacji produktu. Pomimo uwag polemicznych rozdział pierwszy stanowi dobre wprowadzenie do złożoności wpisanej w tłumaczenie tekstów specjalistycznych. Zyskałby na podsumowaniu i przejściu do rozdziału drugiego.

Rozdział drugi zatytułowany „Terminological problems in specialized translation”, poświęcony jest terminologii w tłumaczeniu specjalistycznym. Terminologia jak słusznie wskazuje doktorantka to zbiór terminów oznaczających pojęcia (English concepts) charakterystyczne dla danej dyscypliny lub dziedziny wiedzy połączone siecią wzajemnych zależności. To właśnie wzajemne relacje pomiędzy konceptami i terminami, które je wyrażają stanowią niezbędną wiedzę specjalistyczną, która powinna być częścią kompetencji tłumacza tekstów specjalistycznych. Autorka, nie porusza jednak tematu kompetencji tłumacza w zakresie wiedzy terminologicznej i jak tytuł rozdziału sugeruje skupia się na potencjalnych problemach w przekładzie tekstów specjalistycznych wynikających z różnych rodzajów

ekwiwalencji terminów w różnych językach: od pełnej odpowiedniości do braku ekwiwalentu. Chociaż rozdział zawiera istotne informacje dotyczące terminologii jako dziedziny naukowej, służącej nie tylko tłumaczom, spojrzenie na terminologię jako element warsztatu tłumacza i integralną część kompetencji zawodowej (np. PACTE group. 2005. "Investigating translation competence: conceptual and methodological issues") być może wzbogaciłoby znaczenie rozdziału w kontekście tłumaczeń specjalistycznych.

Rozdział trzeci liczący 8 stron poświęcony jest dominującym cechom terminologii rolniczej. Autorka zwraca uwagę na złożoność terminologiczną z uwagi na interdyscyplinarność wpisaną w tą dziedzinę wiedzy jak i różnice pomiędzy terminami używanymi w leśnictwie i w ogrodnictwie w języku polskim, które denotują te same koncepty. Trudności w kompilacji i wyborze terminologii wzrastają również wobec regionalnych odmian terminów, które jak zauważa autorka wymagają od tłumacza współpracy z ekspertami w dziedzinie (str. 43). Natomiast fakt, iż etymologia terminów związanych z rolnictwem ze względu na powiązania z naukami przyrodniczymi ma swoje korzenie w języku łacińskim lub greckim jest czynnikiem wspomagającym tłumacza w poszukiwaniu adekwatnych ekwiwalentów w języku angielskim.

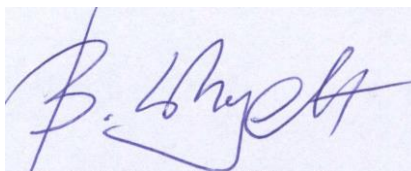
W rozdziale czwartym autorka nakreśla ramy metodologiczne, które wykorzysta do kompilacji glosariusza terminów leśniczych w rozdziale piątym. Wychodząc od leksykografii wykazuje różnice pomiędzy strukturą i zakresem informacji zawartych w słowniku, teaurusie i glosariuszu. Następnie przechodzi do wyjaśnienia trudności wpisanych w kompilację glosariusza terminów z dziedziny leśnictwa i omawia źródła, które są do dyspozycji terminologa, tzn. słowniki polsko-angielskie, bazy terminologiczne dostępne online, artykuły naukowe, katalogi producentów sprzętu, etc. i konsultacje z ekspertami w dziedzinie. Autorka zwraca uwagę na niekonsekwencje terminologiczne w dostępnych słownikach angielsko-polskich, jak i ewidentne błędy wynikające z braku wiedzy językowej lub fachowej. Opisane źródła autorka udokumentowała w załącznikach do rozprawy.

Rozdział piąty to osobisty wkład autorki w dziedzinę terminologii, w którym wiedza teoretyczna zostaje zastosowana w praktyce aby stworzyć glosariusz terminów z dziedziny leśnictwa odnoszący się do królestwa roślin i zwierząt lasów strefy klimatu umiarkowanego na terenie Polski. Autorka wyjaśnia, iż organizacja glosariusza w zakresy semantyczne oparta jest na taksonomii zaczerpniętej z nauk przyrodniczych, ujętej w diagramy poprzedzające

odpowiednie zakresy semantyczne glosariusza. Rozdział piąty zamyka analiza leksykalna terminów w glosariuszu, w której autorka, m. in. powraca do zagadnienia ekwiwalencji. Rozdział piąty jest metodologicznie dobrze zorganizowany, wkład pracy doktorantki jest ewidentny i zasługuje na uznanie.

Reasumując, rozprawa doktorska Pani Elżbiety Kloc łączy teorię z praktyką i tym samym wpasowuje się w dobre tradycje językoznawstwa stosowanego. Na pochwałę zasługuje organizacja rozprawy, która pozwoliła umiejscowić dyskusję w szerokich ramach przekładu nieliterackiego i konsekwentnie zawężyć zakres zainteresowań do terminologii w jednej dziedzinie tłumaczeń specjalistycznych. Autorka sprawnie operuje językiem angielskim, i pomimo pewnych uchybień wobec dyskursu naukowego, rozprawę czyta się dobrze i z zainteresowaniem. W swojej rozprawie doktorantka wykazała się znajomością literatury i wykazała należyty rygor metodologiczny. Myślę, że rozprawa magister Pani Elżbiety Kloc jest dobrym wprowadzeniem do kursu terminologii w tłumaczeniach specjalistycznych.

Wobec powyższych wniosków, stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani mgr Elżbiety Kloc spełnia wymogi ustawowe stawiane pracom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. Bogusława Whyatt

Na marginesie, w 2014 roku pojawił się nowy „Polsko-angielski leksykon terminologii urządzania lasu i specjalności pokrewnych” wydany przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu.